

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсальэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кэрал зэгохьэныгэм и зэфэсэу 1948 гэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсаль

Дунэепстэу Кэрал Зэгохьэныгэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэепстэу цІыфыгэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цІыфи зэгохьэныгъи;

мы джэпсальэр сыдигъуи янэгу кІагъэтызэ, мыщ кыщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукиэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кІоцІхэми дунэепстэуми кІо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшхьэпэзэ мы зэгохьэныгэм хэт кэралхэм ежьымэ ялэпкхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ кэралмэ ялэпкхэри кызэкІиубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чІапІи мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкІоным, шагъэцэкІэным фэкъудынхэу,

цІыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цІыф жьугъэхэми лъэпкхэми язэфэдэ идеал

шапхэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсальэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шхьэфитэу, ялътэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу кълъфы. Акъылрэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ аздагу дэлъэу зэфыщытынхэ фэе.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи зэфэдэу фит мы джэпсальэм хэт цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшхьэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылъфыгъэ-хульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэпкхэу е цІыф купэу кызыыхэкІыгэм, мылькоу иІэм, кызыщальфыгэм емылътыгъэу зэхэдзынчэу, фэгъэкІотэныгъэнчэу.

Ащ нэмыкІэу, кэрал шхьэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышхьэфитыжыныгъэ (автономие) зимыІи, нэмыкІрэу зы шхьэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ кэралым ицІыфэу щытми хэтрэ цІыфи зэхэдзыныгъэ фашІы хуэштэп зыщыщ кэралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу кэралхэм аздагу щыриІэ статусым кыыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуштэп, сыд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлІэ хъуштэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удзекІо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуштэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашхъэ щызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сыд фэдэуи атегъэгущонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шхъэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуштэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытельхъэу щыт ухыякІо шхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыашъо къыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуштэп, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Іоф зэришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм къыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуштэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шхъэусыгъончъэу зыри къыхэІэбэ хъуштэп, инапэ, ыцІэ къеІусэ хъуштэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэІэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шъхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.
2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу кыгъээзэжыынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъээгъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.
2. Ау ишыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.
2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъульфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым кыыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.
2. Зэрэщэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ зэзэгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежмэ я шъхъэфитыныгъэ шыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.
3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къэралыми кьеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылъку зригъэІэнэу.
2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имылъку кыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кымыгъэгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылтытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъогукІи кылтыхъон, кыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхьэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхьэнэу ебгъэзы хьуштэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежым е фитэу кыыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къралым изегъэкІон Іофхэм ахэхьэнэу, ахэлэжьэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ икърэли цІыф жьугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшхьэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшхьэтетныгъэм илѡабжър къралым и цІыф жьугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр кърэнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шхьэфит-псэфитэу кыызэрэгъэлъэгъошъушт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икъугъэ цІыф пстэуми афызэІухыгъэу, яІэІэтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ кытырагъэзэжырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

ЦІыф жьугъэм зэрэщышым елѡытыгъэу хэтрэ цІыфи социалнэ кърэхъумэныгъэ фэшъуаш. Кърал кІуачІэкІэ е къралыгъомэ язэдэІэпыІэкІэ ыкІи хэтрэ кърэли ежым игъэпсыкІэрэ иамалхэмрэ ялѡытыгъэу хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ инапэрэ ицІыфыгъэрэкІэ гупсэфэу зэрэзиужьын ыльэкІышт экономикэ, социалнэ ыкІи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкъошт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ лэжьэнэу, фитэу иІоф кыыхихынэу, зэфагъэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжьэнэу ыкІи Іофынчъагъэм кыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ кыратынэу.

3. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежыри иунагъуи цІыфым фэшъошэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, ищыкІагъэ хъумэ зылыІэсышъунэу щыт сыд Фэдэр социалнэ кърэхъумэныгъэхэмкІэ кІэгъэпытагъэу зы псэукІэ амал къезытын зыльэкІынэу зы лэжьэпкІэ фэшІу кыІэрыхьэнэу.

4. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежы ишІуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхьэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зигъэпэсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжьэгъу пІалъэ цІыф фэшъуашэ шапхъэм итэу кыфагъэпсынэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ илэжьапкІи кыратызэ гъэпсэфакІо дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иІэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иІ, Іофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лІыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жьыгъэ ыкІи ежым имыІэшІагъэ Іофыгъомэ къахэкІэу амалынчъагъэ, тхъэмыкІагъэ кылытысэу щытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яІ ялыеу кыкІэлъыплъынхэу, кыдэІэпыІэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлІ-зэшъуз ибынэуи зэмшхьэгъусэмэ кълъфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ кърэхъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхьапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фит гэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макІэмэ пэублэ ыкІи лъэбжъэ гэсэныгъэр ахьщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гэсэныгъэр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкІи ІэшІагъэ гэсэныгъэр хэти фызэІухыгъэщт. Апшъэрэ гэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэІухыгъэу щытын фæе ежъым исэнауш (талант) елътыгъэу.
2. Гэсэныгъэр цІыфым ицІыфыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшІоу гъэпсыгъэу ыкІи цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьаІэхэмрэ афашІырэ уасэр, лътэныгъэр ыгъэлъэшынм, кІигъэпытэным фэунэтІыгъэу щытын фæе. Гэсэныгъэм цІыфхэр ригъэгъушІун фæе расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулътэ, зэгурыІо, зэфэшІуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкІи мамырныгъэр къыухъумэным пае Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкІокІырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу щытын фæе.
3. Сабиймэ арагъэгъотыщт гэсэныгъэр зыфэдэщтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ цІыф жъугъэ шІэнхабзэ псэукІэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэпэнэу, шІэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкІи ар зыфигъэшъхъэпэнэу.
2. Хэти фитыныгъэ иІ ежъым къыгъэшІыгъэ шІэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэшІагъэхэм мылкъоу, пкІэу, уасэу, лътэныгъэу къапакІорэр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкІэшъунэу зы социалнэ ыкІи дунэепстэу гъэпсыкІэ системэ щыІэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежы ицІыфыгъэ фитэу ыкІи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цІыф жъугъэми къэралми фишІэжъын фæеу пшъэрылхэр иІэх.
2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхъапэ ыкІи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукІэ, нэмыкІми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лътэныгъэ къафегъэшІыгъэн ыкІи демократичэскэ цІыф жъугъэм зэдыриІэ шэнхабзэр (этикэр), цІыф жъугъэ гъэпсыкІэр, щыІакІэр егъэшІокІоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшІэу къэрал хабзэкІэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытыщт.
3. Сыдэушътэуи орэхъу, мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхъэпэ, зепхъэ хъушътэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурыль-гурышІэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшІуекІоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм къыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаІо хъушътэп мыщ къыщиІотыкІыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыІэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыры фитыныгъэ риты фэдэу.